

Den TV-lösa ön

Svensk forell och svenska granar sevärdheter för turist på Madeira

— Vi lider av kulturell hungersnöd, klagar en av de fast bosatta engelsmännen, när jag frågar honom, om det finns något konsert- eller teaterliv på Madeira. Nej, det skulle aldrig löna sig att sätta upp en pjäs eller spela Chopin. Men boken intar en central plats och i Funchal finns många boklädor som är förvånansvärt väl tillgodosedda. Högt upp i bergen mötte jag till min förvåning en bokbuss. Vid närmare efterforskning visade det sig att medlen för dylika bokbussar kom från en privat fond som administreras i Lissabon. Fonden instiftades för ett 20-tal år sedan av en grekisk mångmiljonär, vars namn, Gulbenkian, återfinns på bussarna.

Madeira kan även kallas den TV-lösa ön eftersom där endast lär finnas ett 20-tal apparater. En av dem ägs av mr Stephen, som

byggt ett världshus, "The half-way-house", mellan den 600 meter högt belägna Monte-kyrkan och stadens centrum just vid den väg som blivit världsberömd genom sina korgslädesfärder i filmen "Windjamer". Mr Stephen brukar titta på de TV-program som sänds från Kanarieöarna och är ganska nöjd med att i sin ombonade viktoriaiska salong med öppen spis och ett urgammalt piano kunna följa världens händelser. Enligt en notis i Madeira-pressen i december i fjol ämnar myndigheterna sätta upp fyra TV-master för att möjliggöra mottagandet av TV-sändningar även från det portugisiska fastlandet.

INTE RAD MED TV

— Dumheter, kommenterar en svensk affärsman. TV kommer aldrig att spela en roll på ön helt enkelt därför att folk inte har råd

2. Apropå fiske kan det utan överdrift sägas, att Madeira är en av de bästa platser som existerar för sportfiskare som vill ägna sig åt djuphavsfiske. Det finns en enorm fiskerikedom i farvattnen kring ön och turistbyrån hyr ut små specialutrustade båtar, där flera personer kan slå sig ihop för en fisketur. Då risk finns att man får upp mycket stora fiskar är båtarna utrustade med svängbar stol, där man sitter fastbunden med sele. Även om vi inte kan garantera att hugade spekulanter får upp en tonfisk på 300 kilo tror vi oss kunna utlova så delikata ting som pargo eller espada, vilka nog kan väga sina 20—30 kilo. Men glöm inte ta med en nylonlina av lämplig tjocklek för alla eventualiteter....

Herbert Connor

Brist på träskor

— I sommar har det varit brist på träskor, konstaterar direktör Lennart Sandgren i Påryd. De flesta av oss fabrikanter har haft svårt att klara efterordererna från skohandlarna. Man vill gärna hoppas, att säsongens erfarenheter skall förmå dem att köpa träskor på samma sätt som andra skor; genom ordentliga grundorder. Nu har man kunder i telefon på våren, då man sedan länge är slutsåld och inte med allra bästa vilja i världen kan lova flera leveranser. Det ökade intresset hos allmänheten förklarar väl av att man funnit träskor vara utmärkta fritidsskor till hyggliga priser.

att skaffa sig så dyrbara pryglar. De kanariska programmen är urusla och det återstår att se, om de portugisiska är så mycket bättre.

Madeiraborna roar sig på sitt eget sätt. Fotbollen är det allt annat överskuggande folknöjet. Ingen är så fattig i Funchal att han inte gärna offerar en dagsinkomst för en god plats på fotbollstadion. När Sverige för några år sedan slog Portugal i fotboll hejade madeiraborna inte på Lissabon utan på svenskarna, vilket säger en del om motsättningar mellan

finns på Madeira ingenting som tyder på en gammal kulturtradition, motsvarande Guancho-kulturen. År 1964 hittade man på Gran Canaria mängder av föremål som är ytterst intressanta från antropologisk och etnografisk synpunkt. När jag frågar den svenske konsulin i Funchal, Thomas Feder, om man ej funnit liknande föremål i bergstrakterna på Madeira svarar han, att han under sina 48 år på ön aldrig hört talas om något försök att bedriva systematiska arkeologiska forskningar:

— Det förhåller sig väl så, att

Spelemän och folkdansare.

lan öborna och myndigheterna i landets huvudstad. Men så försökte Madeira också så sent som 1931 att bryta sig ut ur det portugisiska väldet eftersom prissättningen på jordbruksprodukter hotade förvandla öns bönder till proletärer. Mycket har sedan dess blivit bättre man fortfarande anser öborna att moderlandet tar mer ifrån dem än det ger.

UNGA ANALFABETER

Officiellt råder skolplikt men det finns förvånansvärt många analfabeter bland unga människor. Detta beror främst på bergsbyarnas isolering och svårigheten att ta sig fram i den delvis ganska oländiga terrängen. Några skolskjutsar finns givetvis inte. Signifikativt torde vara att det i dagspressens platsannonser ofta betonas att den sökande helst skall kunna läsa och skriva. I motsats till Gran Canaria

man hela tiden utgått ifrån att ön vid sin upptäckt på 1400-talet var obebodd och därav dragit den slutsatsen att så alltid varit fallet. Detta kan ju verka märkligt med tanke på närheten av Kanarieöarna och den gamla kultur som där finns. Men förklaringen ligger kanske i att fartygen hållit sig närmare kusterna och undvikit att komma alltför långt ut i Atlanten, Madeira ligger ju betydligt längre från land än t.ex. Gran Canaria. Men visst vore det värdefullt om Lissabon ville snåla medel för att närmare utforska våra bergstrakter.

INTE SKÖNHET MEN VÄNLIGHET

Den portugisiska befolkning som på 1400-talet koloniserade ön har under århundradens lopp blandats upp med mauriskt och

En folkdansuppvisning i staden Funchal på Madeira.

saklighet. Kyrkornas interiörer är inte på långt när så påkostade som i Palma eller Barcelona, och man instämmer gärna i vad kapten James Cook 1768 skrev i sin dagbok:

"Funchal är oregelbundet byggt, och gatorna är trånga och illa stensatta. I kyrkorna finns det en myckenhet av ornament med bilder och statyer av helgon, för det mesta illa utförda."

Madeira-besökaren kan således högaktningfullt strunta i både katedralen Sé och St:a Clara-kyrkan men gör klokt i att åka upp till den 300 meter högt belägna botaniska trädgården vid Quinta Reid och titta på en utsökt samling träd och växter från hela världen. Sevärda är även de konstsamlingar som ryms i Quinta das Cruzes. Här finns dyrgripar från Frankrike, England och Spanien, och vänner av östasiatiskt porslin kan hitta sällsynt vackra pjäser, bl. a. en specialbeställd matservis för Marie Antoinette samt kinesiska skålar med missinärmotiv. I parken kring museet finns mängder av märkliga träd och blommor samt en rikhaltig orkidésamling.

INTRESSANT FOLKMUSIK

Mycket intressant är öns folkmusik. Den finns inte beskriven i facklitteraturen och de upplysningar man kan få om den är ytterst knapphändiga. De flesta sånger och danser bygger på en skala som saknar halvtoner och utmärker sig genom den tätt förekommande lilla tersen. Denna "modala", pentatoniska musik verkar i längden ganska monoton eftersom den hela tiden rör sig inom samma femtonrum. Men rytmiskt uppvisar den mycket omväxlande och intressanta mönster.

På Jardim do Sol, Solträdgården, såg och hörde jag folkdansgruppen Boa Nova — en motsvarighet till Svenska Ungdomsringens — som i ålderdomliga dräkter

framförde öns danser, av vilka många inte kan förneka sitt ursprung från de afrikanska slavar som på 1400- och 1500-talet fraktades till ön. Bland de instrument som ackompanjerar sångerna och danserna ser man två som är speciella för ön. Machete påminner till utseendet om en ukulele. Brinquinho, även kallad brinco, liknar en gran, på vilken man hängt dockor i dansdräkt. Med en anordning som liknar den som begagnas för att dra en paraply upp och ned, får man dockorna att hålla takt med de dansande, vilket sker i form av väldiga smällar på första fjärdedelen i varje takt. Det lär finnas en motsvarighet till brinco i Nordafrika, där instrumentet är försett med djurhuvuden i stället för dockor.

SKANDINAVISK SKOG

Medan det afrikanska inslaget är påfallande både i den rasblandning man möter på ön och i det musikaliska folklore som lever kvar företrädesvis bland landsbygdens människor, kan man spåra vissa inflytanden från Skandinavien i den samtida utvecklingen. På vägen från Poisopasset (ca 1.400 m över havet) ned till Funchal möter man områden med granskog som är hämtad från Danmark och Sverige. Tydligt är att våra julgranar mår utmärkt i Madeiras bergstrakter och växer sig stora och starka. I Ribeiro Frios dalgång, som ligger 20 km från Funchal, finns skandinaviska forellodlingar i statlig regi — en verklig sevärhet för alla fiskeintresserade. /